

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»**

Кафедра загальної та диференціальної психології

КАЗАНЖИ М.Й.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ ФАСИЛЯТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ОСОБИСТОСТІ»**

Для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за
спеціальністю 053 Психологія

Одеса – 2024

УДК: 159.91

*Рекомендовано до друку вченою радою Університету Ушинського
(протокол №1 від 29.08.2024 р.)*

Укладач: Казанжи М.Й., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології.

Рецензенти:

Симоненко С.М. – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики практичної психології, Університет Ушинського;

Бикова С. В. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

Казанжи М.Й. Методичні рекомендації до практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни навчальної дисципліни «Психологія фасилітативного потенціалу особистості». Одеса: Університет Ушинського, 2024.
32 с.

ЗМІСТ

Вступ	4
Опис навчальної дисципліни	5
Очікувані результати, важливі принципи вивчення дисципліни	6
Програма навчальної дисципліни	8
Структура навчальної дисципліни	10
Методичні рекомендації до проведення практичних занять	11
Методичні вказівки до виконання індивідуального науково-дослідного завдання	18
Критерії оцінювання	20
Рекомендовані джерела інформації	30

ВСТУП

«Психологія фасиліативного потенціалу особистості» – це навчальна дисципліна, вивчення якої дозволяє опанувати принципи, основи та закономірності перебігу фасилітації, методи та специфіку її вимірювання, а також інгібівності як якості, прояв якої є протилежним до фасилітації.

Навчальна дисципліна **«Психологія фасиліативного потенціалу особистості»** є вибірковою.

Мета навчальної дисципліни «Психологія фасиліативного потенціалу особистості» полягає у формуванні уявлень щодо специфіки існуючих концептуальних підходів до вивчення фасиліативності, методів діагностики різних її аспектів, надання змістовного визначення та оцінки фасиліативного потенціалу як системної характеристики особистості.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни **«Психологія фасиліативного потенціалу особистості»** є такі навчальні дисципліни як **«Актуальні проблеми психології»**, **«Філософія та етика наукових досліджень»**, **«Сучасні методи дослідження в психології»**, **«Теорії та концепції пізнання психічних явищ»**.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, ОНП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Статус дисципліни: Вибіркова	
Модуль – 1	Спеціальність 053 Психологія ОНП Психологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – есе		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		4-й	4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 5	Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий) Ступінь освіти: доктор філософії (PhD)	Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	4 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		68 год.	92 год.
		Індивідуальні завдання:	
		20 год.	20 год.
		Вид контролю: залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 26,7% : 73,3%

для заочної форми навчання – 6,7% : 93,3%

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ, ВАЖЛИВІ ПРИНЦИПИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

знати:

- сутність, природу та механізми функціонування фасиліативного потенціалу особистості;
- специфіку фасиліативності як психічної якості, що може перебувати як в актуальному, так і в латентному стані;
- компонентний склад фасиліативного потенціалу особистості, провідними серед яких є ціннісно-смысловий та потребово-мотиваційний компоненти, що безпосередньо зв'язані зі сферами актуалізації розвивального впливу та моральними характеристиками людини;
- грані прояву загальної функції фасиліативності, такі як: ціннісно-смыслова, самореалізаційна, емоційна, творча, регуляційна, рефлексивна, проєктувальна, егозахисна, саморозвитку, комунікативна;
- особливості основних сфер реалізації фасиліативного потенціалу людини: навчання та виховання, психологічної допомоги, професійних, дружніх, сімейних відносин та позарольових контактів;
- соціально-психологічні характеристики осіб із різним рівнем розвитку фасиліативного потенціалу;
- психологічні механізми фасилітації; її взаємопов'язаність із інгібітністю; перелік та зміст психологічних критеріїв і показників професіоналізму представників соціономічних професій на основі аналізу особливостей їх фасиліативності; знання про особливості розвитку фасиліативності, методи її формування та діагностики.

вміти:

- сприяти нарощуванню фасиліативного потенціалу через встановлення узгодженості соціальних і культурних цінностей, норм, емпатійних проявів, самоактуалізаційних та адаптивних характеристик, комунікативних здібностей;

- розрізняти діаметрально протилежні актуалізаційні характеристики потенціалу прояву фасилітативності та інгібітності навіть за наявності фактично тотожних емоційних, когнітивних та вольових особистісних ресурсів для їх виникнення;

- проводити діагностику фасилітативного потенціалу особистості, специфіку його реалізації в певних сферах міжособистісних стосунків, визначати характер задіяності особливостей людини як передумов та механізмів фасилітативної взаємодії, ситуативних чинників та відповідних інтенцій.

ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:

- сумлінно, вчасно і самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;

- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, крім випадків, викликаних поважними причинами;

- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;

- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Методологія дослідження фасиліативності особистості.

Тема 1. Поняття фасиліативності, її види та деякі грані прояву загальної функції.

Методологічні засади розгляду фасиліативності як процесу та риси особистості. Специфіка фасиліативності як психічної якості, що може перебувати як в актуальному, так і в латентному стані. Особливості різновидів фасиліативності. грані прояву загальної функції фасиліативності, такі як: ціннісно-смислова, самореалізаційна, емоційна, творча, регуляційна, рефлексивна, проектувальна, егозахисна, саморозвитку, комунікативна;

Тема 2. Модель фасилітації.

Існуючі моделі фасилітації. Модель фасиліативності-інгібітності. Складові динамічної моделі фасиліативності включає: інтенційність фасилітатора і фасилітуємого; актуалізацію фасиліативного потенціалу особистості; задіяність фасиліативного потенціалу середовища; прояв фасиліативності в певній сфері життєдіяльності або їх сукупності; вплив специфіки сфери прояву фасиліативності (формалізована чи неформалізована) на перебіг процесу фасилітації; прояв різних граней загальної функції фасиліативності; вплив особистісних особливостей та специфіки ситуації.

Тема 3. Фасиліативний потенціал як основа фасиліативності особистості та фасиліативної міжособистісної взаємодії.

Розгляд фасиліативного потенціалу як сукупності мотивів прояву фасиліативності та фасиліативних здібностей людини. Фасиліативний потенціал як відображення системної організації власне фасиліативного в людині, основною формою його прояву є феномен фасиліативності. Компонентний склад фасиліативного потенціалу особистості, провідними серед яких є ціннісно-смисловий та потребово-мотиваційний компоненти, що безпосередньо зв'язані зі сферами актуалізації розвивального впливу та моральними характеристиками людини.

Коло психологічних якостей, вираженість яких можна розглядати як особистісну передумову здійснення фасилітації, що не виключає їх задіяність в самому процесі фасилітації на одному з етапів (соціально-психологічна адаптованість, емпатія, самоактуалізація, задоволеність життям, особливості моральної сфери особистості, її ціннісні та смисложитєві орієнтації, досвід фасилітації та ін.).

Змістовий модуль 2. Емпіричне дослідження проявів фасиліативності.

Тема 4. Методи дослідження фасиліативності людини.

Відомості щодо існуючих методів та методик виявлення різних аспектів фасиліативності людини. Комплекс психодіагностичних методик дослідження різних аспектів фасиліативності: «Тест-опитувальник фасиліативного потенціалу особистості», «Методика дослідження смислової мотивації допомоги», «Методика діагностики індивідуальних відмінностей фасиліативності за сферами прояву».

Тема 5. Фасиліативність в системі психологічних явищ.

Взаємозв'язок показників фасиліативного потенціалу особистості, смислової мотивації допомоги, прояву фасиліативності в певній сфері життєдіяльності з параметрами самоактуалізації, емпатійних здібностей, задоволеності життям, смисложитєвих орієнтацій, моральної сфери, соціально-психологічної адаптованості, сімейного клімату, певних рис особистості тощо. Психологічні особливості осіб з вираженим фасиліативним потенціалом / потенціалом інгібівного впливу. Вияв фасиліативності/інгібівності у різних сферах життєдіяльності.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем												
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Методологія дослідження фасиліативності особистості												
Тема 1. Поняття фасиліативності, її види та деякі грані прояву загальної функції	20	4	4			12	20	2				18
Тема 2. Модель фасилітації	20	2	2			16	20					20
Тема 3. Фасиліативний потенціал як основа фасиліативності особистості та фасиліативної міжособистісної взаємодії	20	2	4			14	20	2				18
Разом за змістовим модулем 1	60	8	10			42	60	2	2			56
Змістовий модуль 2. Емпіричне дослідження проявів фасиліативності												
Тема 4. Методи дослідження фасиліативності людини	20	4	4			12	20	2				18
Тема 5. Фасиліативність в системі психологічних явищ	20	2	4			14	20		2			18
Разом за змістовим модулем 2	40	6	8			26	40	2	2			36
ІНДЗ	20				20		20				20	
Усього годин	120	14	18		20	68	120	4	4		20	92

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми та форми проведення	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Поняття фасиліативності, її види та деякі грані прояву загальної функції. <i>Форма проведення: семінар</i>	2	2
2	Фасиліативний потенціал як основа фасиліативних проявів людини. <i>Форма проведення: семінар</i>	2	
3	Психологічна модель фасиліативності-інгібітності. <i>Форма проведення: семінар</i>	2	
4	Динамічна модель фасилітації. <i>Форма проведення: семінар</i>	2	
5	Особистісні механізми та передумови фасиліативної взаємодії. <i>Форма проведення: семінар</i>	2	
6	Методики дослідження фасиліативності людини. <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	2
7	Проективні методи в дослідженні фасилітації/інгібіції. <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	
8	Фасиліативність в системі психологічних явищ. <i>Форма проведення: круглий стіл</i>	2	
9	Співвідношення показників фасиліативності та спектру психологічних особливостей особистості. <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	
Разом		18	4

Практичне заняття №1.

Поняття фасиліативності, її види та деякі грані прояву загальної функції.

Питання для обговорення:

- 1) Методологічні засади розгляду фасиліативності як процесу та риси особистості.
- 2) Різновиди фасиліативності.
- 3) Теоретико-методологічні підвалини виділення функцій фасилітації.
- 4) Грані прояву загальної функції фасиліативності.

5) Функції фасилітації.

Питання для самостійного опрацювання:

Опишіть специфіку екофасилітації (за П.В.Лушиним)

Узагальніть погляди на педагогічну фасилітацію та її специфіку.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [1-5], [7-9]; [1-2], [10-11], [14-16].

Питання для самоконтролю:

Надайте детальний опис таких функцій фасилітації як: ціннісно-смислова, самореалізаційна, емоційна, творча, регуляційна, рефлексивна, проектувальна, егозахисна, саморозвитку, комунікативна.

Практичне заняття №2.

Фасилітаивний потенціал як основа фасилітаивних проявів людини.

Питання для обговорення:

1) Специфіка фасилітаивності як психічної якості, що може перебувати як в актуальному, так і в латентному стані.

2) Характеристика фасилітаивного потенціалу як основи фасилітаивних проявів людини.

Питання для самостійного опрацювання:

Фасилітаивний потенціал як основа професійно формування професійно важливих якості представників соціономічних професій.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [5]; [6], [7], [8], [16].

Питання для самоконтролю:

Надайте детальний опис компонентного складу фасилітаивного потенціалу як основи фасилітаивних проявів людини.

Практичне заняття №3.

Психологічна модель фасилитивності-інгібітності.

Питання для обговорення:

- 1) Модель фасилітації.
- 2) Особливості побудови розроблених в науці моделей фасилітації.
- 3) Модель фасилитивності-інгібітності.
- 4) Особливості ініціації прояву фасилітації-інгібіції.

Питання для самостійного опрацювання:

Особливості особистості та ситуативні чинники, що впливають на перебіг процесу фасилітації-інгібіції.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [5]; [6], [7], [8].

Питання для самоконтролю:

Надайте компонентний опис моделі фасилитивності-інгібітності.

Надайте вичерпну характеристику протікання фасилітації-інгібіції.

Практичне заняття №4.

Динамічна модель фасилітації.

Питання для обговорення:

- 1) Розгляд фасилитивного потенціалу як сукупності мотивів прояву фасилитивності та фасилитивних здібностей людини.
- 2) Компонентний склад динамічної моделі фасилітації.
- 3) Роль фасилитивного потенціалу в актуалізації фасилитивних характеристик особистості.

Питання для самостійного опрацювання:

Охарактеризуйте складові динамічної моделі фасилітації. Визначте чинники актуалізації фасилитивності.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [5]; [6], [7], [8], [10].

Питання для самоконтролю:

Надати детальну характеристику процесу здійснення фасилітації з задіянням фасиліативного потенціал як відображення системної організації власне фасиліативного в людині.

Практичне заняття №5.

Особистісні механізми та передумови фасиліативної взаємодії.

Питання для обговорення:

- 1) Особистісні передумови здійснення фасилітації.
- 2) Основні механізми фасиліативної взаємодії.
- 3) Досвід фасилітації як складова здійснення фасилітації.

Питання для самостійного опрацювання:

Задіяність соціально-психологічної адаптованості, емпатії, самоактуалізації, ціннісних орієнтацій та інших характеристик у процесі фасилітації.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [1-2], [4-5], [6-8]; [6-8], [15-16].

Питання для самоконтролю:

Окресліть коло психологічних якостей, вираженість яких можна розглядати як особистісну передумову та механізми здійснення фасилітації.

Практичне заняття №6

Методики дослідження фасиліативності людини.

Питання для обговорення:

- 1) Основи створення методів та методик виявлення різних аспектів фасиліативності людини.

2) Особливості використання тест-опитувальника фасилітативного потенціалу особистості, методика діагностики індивідуальних відмінностей фасилітативності за сферами прояву.

3) Діагностика готовності до фасилітації (California Psychologia Inventory – CPI).

4) Діагностика фасилітації за допомогою комплексу психодіагностичних методик (діагностика фасилітативного стилю у педагогічній взаємодії, чинників фасилітації та ін.).

Питання для самостійного опрацювання:

Методика діагностики проявів фасилітації, розроблена О.Левченко.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [5]; [3-8].

Питання для самоконтролю:

Надайте опис теоретико-методологічного підґрунтя методик діагностики фасилітативності особистості.

Опишіть особливості діагностування фасилітативного потенціалу особистості, прояву фасилітативності у різних сферах життєдіяльності.

Охарактеризуйте психодіагностичні інструменти, призначені для вимірювання проявів різних видів фасилітативності.

Практичне заняття №7

Проективні методи в дослідженні фасилітації/інгібіції.

Питання для обговорення:

1) Особливості використання проективних методів у дослідженні фасилітації/інгібіції.

2) Вивчення передумов до фасилітаційного впливу за допомогою набору задач відкритого типу експериментально (О. О. Кондрашихіна).

3) Діагностика ситуативної допомагаючої поведінку (Б.Латане та Дж.Дарлі)

4) Специфіка розробки та використання Методики дослідження смислової мотивації допомоги (М.Й.Казанжи).

Питання для самостійного опрацювання:

Особливості діагностування фасилітації/інгібіції у роботах українських психологів.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [5]; [3-8].

Питання для самоконтролю:

Яким чином можна використати проєктивні техніки у вимірюванні фасилітації/інгібіції? Які їх переваги та недоліки?

Які Ви знаєте проєктивні методики вимірювання різних аспектів фасилітативності? Наведіть конкретні приклади.

Практичне заняття №8

Фасилітативність в системі психологічних явищ.

Питання для обговорення:

1) Психологічні особливості осіб з вираженим фасилітативним потенціалом.

2) Психологічні особливості осіб з вираженим потенціалом інгібітного впливу.

3) Вияв фасилітативності/інгібітності у різних сферах життєдіяльності.

Питання для самостійного опрацювання:

Прояв фасилітації/інгібіції у педагогічній діяльності.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [5-8]; [3-8], [10].

Питання для самоконтролю:

Опишіть відмінності у психологічних характеристиках, що розрізняються вираженістю фасилітативного/інгібітного потенціалу.

Надайте відомості щодо специфіки прояву фасилітативності/інгібітності у різних сферах життєдіяльності.

Практичне заняття №9

Співвідношення показників фасилітативності та спектру психологічних особливостей особистості.

Питання для обговорення:

1) Взаємозв'язок показників фасилітативного потенціалу особистості з параметрами смислової мотивації допомоги, прояву фасилітативності в певній сфері життєдіяльності.

2) Взаємозв'язок показників фасилітативності з параметрами самоактуалізації, емпатійних здібностей, задоволеності життям, смисложиттєвими орієнтаціями особистості, моральної сфери, соціально-психологічної адаптованості, сімейного клімату, певних рис особистості тощо.

Питання для самостійного опрацювання:

Надайте відомості щодо можливостей визначення співвідношень фасилітативності та спектру психологічних особливостей особистості.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [4], [5]; [3], [4], [5], [6], [7].

Питання для самоконтролю:

Опишіть взаємозв'язок фасилітативності з широким спектром психологічних характеристик, як-то емпатія, адаптивність, самоактуалізація, товариськість, конфліктність, тривожність тощо.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ
ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ**
(узгоджується згідно дослідницьких інтересів здобувача)

№ з/п	Тематика (за вибором здобувача)	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Значення фасилітації в соціальному житті.		
2.	Фасилітативний потенціал – філософсько-психологічне осмислення.		
3.	Міри мінливості в фасилітативних проявах людини.		
4.	Фасилітативний потенціал: диференційована діагностика.		
5.	Прояви фасилітативності в професіях соціономічного типу.		
6.	Приклади вираженості актуалізаційної та ресурсної складових фасилітативного потенціалу.		
7.	Одиничний приклад процесу здійснення фасилітативних впливів.		
8.	Інгібіція як невираженість актуалізаційної складової фасилітативного потенціалу особистості.		
9.	Принципи фасилітативного впливу.		
10.	Критерії ефективної фасилітації.		
11.	Співвідношення фасилітативності-інгібітності.		
12.	Особистісні механізми та передумови фасилітавної взаємодії.		
13.	Теоретична побудова моделі здійснення фасилітації.		
14.	Фасилітативність як соціально заохочувана якість особистості.		
15.	Дослідження фасилітативності у контексті власних дослідницьких пошукувань (перспективи, практична значущість та очікувана новизна).		
	Разом	20	20

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДЗ

Есе – це нарис на задану тему, який висловлює обґрунтовану авторську позицію та написаний у вільній формі. Зазвичай як тема есе наводиться цитата, ставиться полемічне питання чи наводиться ситуація з професійної сфери діяльності, яку має осмислити здобувач. Структура написання есе зазвичай складається з таких частин: вступ; основна частина; висновок; список використаних джерел (літературні джерела (не більше 5) розміщуються в алфавітному порядку, відповідно до ДСТУ 8302:2015. На титульному аркуші до

структури есе вказують назву навчального закладу, предмет, тему роботи, ПІБ та курс, групу здобувача, ПІБ, науковий ступінь та посаду викладача. Основні технічні вимоги: шрифт –Times New Roman; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; мова – українська; текст розташовується з одного боку аркуша паперу формату А4, до 40 рядків на сторінку; в есе має бути назва (збігається з тематикою тексту); відступи від країв аркуша – зліва 3 см, згори та знизу 2 см, справа 1,5 см; за наявності використаної літератури – обов’язковим є посилання на джерело (наприклад, [3, с.220]) або (Колесник, 2018).

Здобувач при виконанні ІНДЗ повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності, не допускати академічний плагіат та інші форми академічної недоброчесності, визначені законодавством України.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту» порушенням академічної доброчесності вважається:

академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичне заняття	0	відповідь невірна/здобувач не бере участі у практичному занятті
	1	здобувач бере участь у практичному занятті, однак активність є нестабільною. Відповіді на запитання загалом неправильні/ з суттєвими помилками, однак висловлюються власні міркування, наводяться приклади
	2	здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, не висловлює власних міркувань, не робить ґрунтовних висновків; пасивна участь у практичному занятті; виконуючи практичні завдання недостатньо використовує інформаційно-методичні матеріали
	3	здобувач відтворює достатню частину навчального матеріалу, у відповідях наявні помилки, висловлюються власні міркування та висновки; фрагментарна активність у практичному занятті; виконуючи практичні завдання/приймаючи участь у семінарі використовує інформаційно-методичні матеріали, хоча може допускати помилки
	4	здобувач відтворює достатню частину навчального матеріалу, у відповідях допускаються окремі неточності, висловлюються власні міркування, формулюються висновки; стабільно висока активність у практичному занятті; виконуючи практичні завдання/приймаючи участь у практичному занятті використовує інформаційно-методичні матеріали
	5	здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань, висловлює власні міркування, робить ґрунтовні висновки; стабільно висока активність в практичному занятті; виконуючи практичні завдання/приймаючи участь у практичному занятті самостійно використовує інформаційно-методичні матеріали та не допускає помилок у їх виконанні
Самостійна робота	0	Робота не виконана або є плагіатом
	1	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та

		за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує допомоги викладача.
	2	Здобувач самостійно логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	3	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Контрольна робота (в тестовій формі – за кожним питанням)	0	Відповідь невірна, не співпадає з правильним варіантом відповіді тесту
	1	Відповідь вірна, співпадає з правильним варіантом відповіді тесту
	18	Максимальна кількість балів
Індивідуальне науково-дослідне завдання (есе)	0	Завдання не виконано; есе має копілятивний характер; висловлювання не відповідає (за змістом і формою) вимогам, які висуваються до жанру академічного есе.
	1-3	Здобувач демонструє неглибоку обізнаність з темою, її інтерпретація поверхова, судження подеколи копілятивні. У роботі простежується комунікативний задум автора, представлений традиційний або обмежений набір ідей, відсутня діалогова (дискусійна) основа. Композиційна структура есе загалом витримана, проте наявні суттєві недоліки в аргументації основних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків (не більше 2 логічних помилок), фрагменти іноді не пов'язані між собою, опущений аналіз суттєвих характеристик явища, не аналізуються альтернативні погляди на проблему. Спостерігається невдале поєднання теорії з фактичним матеріалом, використання риторики (тверджень) замість аргументації (доказів). Здобувач демонструє бідний словниковий запас, одноманітність граматичного

		ладу мови; спостерігається порушення мовностилістичних норм наукового стилю, зокрема наявне недоречне використання засобів виразності, неточне вживання термінології тощо; порушуються орфографічні й пунктуаційні норми.
	4-6	Здобувач демонструє розуміння проблеми, чітко її формулює, проте розкриває її на низькому теоретичному рівні / заявлена тема розкрита не повно / наявні фрагменти, які не відповідають темі. Авторська модальність і оцінність виявляється невиразно. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення тез, загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам. Робота характеризується змістовою цілісністю і послідовністю викладу, проте логічно упорядковані думки не пов'язані між собою мовними засобами; вказані наявні альтернативні погляди на проблему без їх адекватної оцінки; спостерігаються порушення у використанні прийомів порівняння й узагальнення. Використано змішаний стиль викладу з превалюванням неформального. Здобувач переважно дотримується лексичних, граматичних норм наукового стилю, проте наявні окремі орфографічні і синтаксичні помилки.
	7-9	Здобувач демонструє розуміння проблеми, розкриває її на достатньому теоретичному рівні, присутня авторська модальність, оцінність, проте інтерпретація теми недостатньо глибока і самостійна. Здобувач загалом володіє навичками створення академічного тексту, аргументованого доведення, проте тези й приклади не завжди переконливі, здобувач переважно використовує традиційні форми доведення. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам; виклад зрозумілий і чіткий; наявні незначні порушення логіки чи послідовності викладу; пояснюються альтернативні погляди на проблему та їх оцінка; використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення. Текст загалом оформлено правильно, але трапляються поодинокі порушення орфографічних чи пунктуаційних норм.
	10	Здобувач демонструє глибоке розуміння проблеми, чітко її формулює, розкриває на

		високому теоретичному рівні, обґрунтовано використовує відомості з наукових джерел. Інтерпретація теми глибока й самостійна, переважає авторська модальність й оцінність. Загальна форма викладу відповідає жанру академічного есе; виклад зрозумілий і чіткий; стиль викладу відповідає академічним стандартам. Багатий словниковий запас, лексичні (зокрема термінологічні) та стилістичні засоби використовуються повністю адекватно й виразно. Наведені доведення логічні і обґрунтовані; сформульовані тези переконливі, супроводжуються грамотною аргументацією власної позиції; подаються альтернативні погляди на проблему та їх особиста оцінка автором; доречно й грамотно використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення; судження свідчать про самостійність мислення і широту кругозору автора. Текст повністю відповідає вимогам точності й правильності мовлення; допущені окремі (1-2) мовленнєві або стилістичні огріхи.
--	--	--

Для навчальної дисципліни «Психологія фасилітативного потенціалу особистості» за навчальним планом передбачається підсумковий контроль у формі заліку. Кількість балів, необхідних для заліку (не менше 60), аспірант отримує під час участі у практичних заняттях, виконання усіх видів самостійної роботи та ІНДЗ.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Зараховано (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу, в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері психології. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що здобувач проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань. На високому рівні <i>знає</i> сутність, природу та механізми функціонування фасилітативного потенціалу особистості; - специфіку фасилітативності як психічної якості, що може перебувати як в актуальному, так і в латентному стані; компонентний склад фасилітативного потенціалу особистості, провідними серед яких є ціннісно-смысловий та потребово-мотиваційний компоненти, що безпосередньо зв'язані зі сферами

	актуалізації розвивального впливу та моральними характеристиками людини; грані прояву загальної функції фасиліативності, такі як: ціннісно-сміслова, самореалізаційна, емоційна, творча, регуляційна, рефлексивна, проектувальна, егозахисна, саморозвитку, комунікативна; особливості основних сфер реалізації фасиліативного потенціалу людини: навчання та виховання, психологічної допомоги, професійних, дружніх, сімейних відносин та позарольових контактів; соціально-психологічні характеристики осіб із різним рівнем розвитку фасиліативного потенціалу; психологічні механізми фасилітації; її взаємопов'язаність із інгібівністю; перелік та зміст психологічних критеріїв і показників професіоналізму представників соціономічних професій на основі аналізу особливостей їх фасиліативності; знання про особливості розвитку фасиліативності, методи її формування та діагностики. Самостійно <i>уміє</i> сприяти нарощуванню фасиліативного потенціалу через встановлення узгодженості соціальних і культурних цінностей, норм, емпатійних проявів, самоактуалізаційних та адаптивних характеристик, комунікативних здібностей; розрізняти діаметрально протилежні актуалізаційні характеристики потенціалу прояву фасиліативності та інгібівності навіть за наявності фактично тотожних емоційних, когнітивних та вольових особистісних ресурсів для їх виникнення; проводити діагностику фасиліативного потенціалу особистості, специфіку його реалізації в певних сферах міжособистісних стосунків, визначати характер задіяності особливостей людини як передумов та механізмів фасиліативної взаємодії, ситуативних чинників та відповідних інтенцій.
Зараховано (82-89 В)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у царині фасилітації, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною. У повному обсязі <i>знає</i> основні погляди на сутність, природу та механізми функціонування фасиліативного потенціалу особистості; специфіку фасиліативності як психічної якості, що може перебувати як в актуальному, так і в латентному стані; компонентний склад фасиліативного потенціалу особистості, провідними серед яких є ціннісно-смісловий та потребово-мотиваційний компоненти, що безпосередньо зв'язані зі сферами актуалізації розвивального впливу та моральними характеристиками людини; грані прояву загальної функції фасиліативності, такі як: ціннісно-сміслова, самореалізаційна, емоційна, творча, регуляційна, рефлексивна, проектувальна, егозахисна, саморозвитку, комунікативна; особливості основних сфер реалізації фасиліативного потенціалу людини: навчання та виховання, психологічної допомоги, професійних, дружніх, сімейних відносин та позарольових контактів; соціально-психологічні характеристики осіб із різним рівнем розвитку фасиліативного потенціалу; психологічні механізми фасилітації; її

	взаємопов'язаність із інгібітністю; перелік та зміст психологічних критеріїв і показників професіоналізму представників соціономічних професій на основі аналізу особливостей їх фасиліативності; знання про особливості розвитку фасиліативності, методи її формування та діагностики. Самостійно <i>уміє</i> сприяти нарощуванню фасиліативного потенціалу через встановлення узгодженості соціальних і культурних цінностей, норм, емпатійних проявів, самоактуалізаційних та адаптивних характеристик, комунікативних здібностей; розрізняти діаметрально протилежні актуалізаційні характеристики потенціалу прояву фасиліативності та інгібітності навіть за наявності фактично тотожних емоційних, когнітивних та вольових особистісних ресурсів для їх виникнення; проводити діагностику фасиліативного потенціалу особистості, специфіку його реалізації в певних сферах міжособистісних стосунків, визначати характер задіяності особливостей людини як передумов та механізмів фасиліативної взаємодії, ситуативних чинників та відповідних інтенцій.
Зараховано (74-81 С)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. На достатньому рівні <i>знає</i> основні погляди на сутність, природу та механізми функціонування фасиліативного потенціалу особистості; специфіку фасиліативності як психічної якості, що може перебувати як в актуальному, так і в латентному стані; компонентний склад фасиліативного потенціалу особистості, провідними серед яких є ціннісно-смісловий та потребово-мотиваційний компоненти, що безпосередньо зв'язані зі сферами актуалізації розвивального впливу та моральними характеристиками людини; грані прояву загальної функції фасиліативності, такі як: ціннісно-сміслова, самореалізаційна, емоційна, творча, регуляційна, рефлексивна, проектувальна, егозахисна, саморозвитку, комунікативна; особливості основних сфер реалізації фасиліативного потенціалу людини: навчання та виховання, психологічної допомоги, професійних, дружніх, сімейних відносин та позарольових контактів; соціально-психологічні характеристики осіб із різним рівнем розвитку фасиліативного потенціалу; психологічні механізми фасилітації; її взаємопов'язаність із інгібітністю; перелік та зміст психологічних критеріїв і показників професіоналізму представників соціономічних професій на основі аналізу особливостей їх фасиліативності; знання про особливості розвитку фасиліативності, методи її формування та діагностики. <i>Уміє</i> сприяти нарощуванню фасиліативного потенціалу через встановлення узгодженості соціальних і культурних цінностей, норм, емпатійних проявів, самоактуалізаційних та адаптивних характеристик, комунікативних здібностей; розрізняти діаметрально протилежні актуалізаційні характеристики потенціалу прояву фасиліативності та інгібітності навіть за наявності фактично тотожних емоційних, когнітивних та вольових

	особистісних ресурсів для їх виникнення; проводити діагностику фасилітативного потенціалу особистості, специфіку його реалізації в певних сферах міжособистісних стосунків, визначати характер задіяності особливостей людини як передумов та механізмів фасилітативної взаємодії, ситуативних чинників та відповідних інтенцій.
Зараховано (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача. Поверхово <i>знає</i> основні погляди на сутність, природу та механізми функціонування фасилітативного потенціалу особистості; специфіку фасилітативності як психічної якості, що може перебувати як в актуальному, так і в латентному стані; компонентний склад фасилітативного потенціалу особистості, провідними серед яких є ціннісно-смысловий та потребово-мотиваційний компоненти, що безпосередньо зв'язані зі сферами актуалізації розвивального впливу та моральними характеристиками людини; грані прояву загальної функції фасилітативності, такі як: ціннісно-смыслова, самореалізаційна, емоційна, творча, регуляційна, рефлексивна, проектувальна, егозахисна, саморозвитку, комунікативна; особливості основних сфер реалізації фасилітативного потенціалу людини: навчання та виховання, психологічної допомоги, професійних, дружніх, сімейних відносин та позарольових контактів; соціально-психологічні характеристики осіб із різним рівнем розвитку фасилітативного потенціалу; психологічні механізми фасилітації; її взаємопов'язаність із інгібітністю; перелік та зміст психологічних критеріїв і показників професіоналізму представників соціономічних професій на основі аналізу особливостей їх фасилітативності; знання про особливості розвитку фасилітативності, методи її формування та діагностики. З огріхами <i>уміє</i> сприяти нарощуванню фасилітативного потенціалу через встановлення узгодженості соціальних і культурних цінностей, норм, емпатійних проявів, самоактуалізаційних та адаптивних характеристик, комунікативних здібностей; розрізняти діаметрально протилежні актуалізаційні характеристики потенціалу прояву фасилітативності та інгібітності навіть за наявності фактично тотожних емоційних, когнітивних та вольових особистісних ресурсів для їх виникнення; проводити діагностику фасилітативного потенціалу особистості, специфіку його реалізації в певних сферах міжособистісних стосунків, визначати характер задіяності особливостей людини як передумов та механізмів фасилітативної взаємодії, ситуативних чинників та відповідних інтенцій.
Зараховано (60-63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання з основ методики викладання літератури несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку

	викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички міжособистісної взаємодії. Має фрагментарні <i>знання</i> щодо сутності, природи та механізму функціонування фасиліативного потенціалу особистості; специфіки фасиліативності як психічної якості, що може перебувати як в актуальному, так і в латентному стані; компонентного складу фасиліативного потенціалу особистості, провідними серед яких є ціннісно-смысловий та потребово-мотиваційний компоненти, що безпосередньо зв'язані зі сферами актуалізації розвивального впливу та моральними характеристиками людини; граней прояву загальної функції фасиліативності, таких як: ціннісно-смыслова, самореалізаційна, емоційна, творча, регуляторна, рефлексивна, проєктувальна, егозахисна, саморозвитку, комунікативна; особливостей основних сфер реалізації фасиліативного потенціалу людини: навчання та виховання, психологічної допомоги, професійних, дружніх, сімейних відносин та позарольових контактів; соціально-психологічні характеристики осіб із різним рівнем розвитку фасиліативного потенціалу; психологічних механізмів фасилітації; її взаємопов'язаність із інгібітністю; переліку та змісту психологічних критеріїв і показників професіоналізму представників соціономічних професій на основі аналізу особливостей їх фасиліативності; особливостей розвитку фасиліативності, методів її формування та діагностики. Зі значними <i>огріхами</i> <i>уміє</i> сприяти нарощуванню фасиліативного потенціалу через встановлення узгодженості соціальних і культурних цінностей, норм, емпатійних проявів, самоактуалізаційних та адаптивних характеристик, комунікативних здібностей; розрізняти діаметрально протилежні актуалізаційні характеристики потенціалу прояву фасиліативності та інгібітності навіть за наявності фактично тотожних емоційних, когнітивних та волевих особистісних ресурсів для їх виникнення; проводити діагностику фасиліативного потенціалу особистості, специфіку його реалізації в певних сферах міжособистісних стосунків, визначати характер задіяності особливостей людини як передумов та механізмів фасиліативної взаємодії, ситуативних чинників та відповідних інтенцій.
Не зараховано (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. <i>Не знає</i> основні відомості щодо сутності, природи та механізму функціонування фасиліативного потенціалу особистості; специфіки фасиліативності як психічної якості, що може перебувати як в актуальному, так і в латентному стані; компонентного складу фасиліативного потенціалу особистості, провідними серед яких є ціннісно-смысловий та потребово-мотиваційний компоненти, що безпосередньо зв'язані зі сферами актуалізації розвивального впливу та моральними характеристиками людини; граней прояву загальної функції фасиліативності, таких як: ціннісно-смыслова, самореалізаційна, емоційна, творча, регуляторна, рефлексивна,

	проектувальна, егозахисна, саморозвитку, комунікативна; особливостей основних сфер реалізації фасиліативного потенціалу людини: навчання та виховання, психологічної допомоги, професійних, дружніх, сімейних відносин та позарольових контактів; соціально-психологічні характеристики осіб із різним рівнем розвитку фасиліативного потенціалу; психологічних механізмів фасилітації; її взаємопов'язаність із інгібітністю; переліку та змісту психологічних критеріїв і показників професіоналізму представників соціономічних професій на основі аналізу особливостей їх фасиліативності; особливостей розвитку фасиліативності, методів її формування та діагностики. <i>Не уміє</i> сприяти нарощуванню фасиліативного потенціалу через встановлення узгодженості соціальних і культурних цінностей, норм, емпатійних проявів, самоактуалізаційних та адаптивних характеристик, комунікативних здібностей; розрізняти діаметрально протилежні актуалізаційні характеристики потенціалу прояву фасиліативності та інгібітності навіть за наявності фактично тотожних емоційних, когнітивних та вольових особистісних ресурсів для їх виникнення; проводити діагностику фасиліативного потенціалу особистості, специфіку його реалізації в певних сферах міжособистісних стосунків, визначати характер задіяності особливостей людини як передумов та механізмів фасиліативної взаємодії, ситуативних чинників та відповідних інтенцій.
Не зараховано (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги навчальної дисципліни: не сформовані знання, уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни

Засоби діагностування результатів навчання

Оцінювання: усне опитування, перевірка виконання практичних завдань, проведення контрольної роботи, представлення результатів самостійної роботи, залік.

Демонстрування результатів навчання: усні відповіді, письмові роботи, представлення результатів самостійної роботи.

7. Розподіл балів, які отримують студенти за результатами поточного і підсумкового контролю (залік)

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)			ІНДЗ	Сума
Теми	Бали	Разом	0-10	0-100
Тема 1	0-16	0-90		
Тема 2	0-8			
Тема 3	0-16			
Тема 4	0-16			
Тема 5	0-16			
Контрольна робота	0-18			

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Зараховано
82-89	B	Зараховано
74-81	C	
64-73	D	Зараховано
60-63	E	
35-59	FX	Не зараховано
0-34	F	Не зараховано

Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія фасилітативного потенціалу особистості».
- Казанжи М.Й. Методичні рекомендації до вивчення навчального курсу «Психологія фасилітативного потенціалу особистості». Одеса: Університет Ушинського, 2024. 32 с.

Забезпечення навчання осіб з особливими освітніми потребами

Метою інклюзивного навчання в Університеті Ушинського є забезпечення рівного доступу до якісної освіти особам з особливими освітніми потребами шляхом організації їхнього навчання на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Байєр О., Гура Т., Чемодурова Ю. Особливості розвитку фасилітативних умінь педагогів із реалізації ігрових методів навчання у системі дошкільної і початкової освіти. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти*. Серія «Педагогіка. Психологія». 2024. Вип. 1. С. 3-10.
2. Білоцерківська Ю.О., Остополець І.Ю., Седашева С.Л. Фасилітативний потенціал як професійно важлива якість особистості майбутнього вчителя. *Габітус*. 2021. Випуск 27. С. 38-42.
3. Близнюкова О.М., Галушко Л.Я., Мельничук І.Я. Прийняття управлінських рішень як процес: можливості застосування фасилітації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. №2. С.100-103.
4. Казанжи М.Й. Особистісні предиктори фасилітації-інгібіції. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. Т.1. №1. С.36-40.
5. Казанжи М.Й. Психологія фасилітативності: монографія. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2014. 327 с.
6. Казанжи М.Й. Фасилітація як основа та механізм ефективної адаптації іноземних студентів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*. 2020. №10. С.65-70.
7. Климчук В.О. Психологія посттравматичного зростання: монографія, Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 125 с.
8. Козич І. В. Особливості підготовки викладача закладу вищої освіти до ролі фасилітатора. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. №3. С. 139-145.
9. Лушин П. В., Сухенко Я. В. Протокол екофасилітативної сесії як інструмент індивідуального професійного розвитку суб'єкта психологічної допомоги: методичні рекомендації до курсу «Психологічна допомога особистості: екофасилітативний підхід». Київ: ДЗВО «УМО», 2022. 25 с.
10. Пепе Нуммі Проривні рішення. Методи фасилітації для ефективної групової роботи. К.: Вид-во «Наш формат», 2023. 360 с.
11. Психологія міжгрупової взаємодії у вимірах війни і миру: навчальний посібник / Л.Г. Чорна, П.П. Горностай, В.І. Вус, О.Л. Коробанова, О.Т. Плетка; за ред. Л.Г. Чорної. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2023. 118 с.

Допоміжна література

1. Гельбак А. М. Концептуальне обґрунтування програми фасилітативного впливу вчителя на розвиток комунікативних навичок у підлітків. *Актуальні проблеми психології*. Екологічна психологія: зб. наук. пр. За

ред. С.Д.Максименка. 2009. Т.7. Вип. 20. Ч.1. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 96-99.

2. Інструменти фасилітатора для організації та проведення групових обговорень. Набір карток. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/7/508646.pdf>

3. Казанжи М. Й. Діагностика фасилітативного потенціалу особистості. *Наука і освіта*. 2009. №9. С. 97-104.

4. Казанжи М. Й. Особливості взаємозв'язку показників емпатійних здібностей та фасилітативного потенціалу особистості. *Наука і освіта*. 2011. №9/CV. С. 101-105.

5. Казанжи М. Й. Особливості самоактуалізаційних характеристик у осіб з різним ступенем вираженості фасилітативного потенціалу. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць інституту психології імені Г.С.Костюка*. К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство». 2012. Том X. Вип. 22. С. 180-191.

6. Казанжи М. Й. Психологічні особливості фасилітативності як властивості особистості: дис. на здобут. вчен. ступ. канд. психол. наук. 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. Одеса, 2006. 252 с.

7. Казанжи М. Й. Структура фасилітативного потенціалу особистості: досвід побудови. *Science and Education a new Dimension: Pedagogy and Psychology*. 2013. Vol. 5. P. 178-183.

8. Казанжи М. Й. Техніки розширення та актуалізації фасилітативного потенціалу в системі вузівської підготовки фахівців соціономічного профілю. *Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. №26 (50). Част. II. С. 30-36.

9. Лобода В.В. Процес фасилітації при роботі в групі. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/Group-Facilitation.pdf>

10. Лушин. П.В., Сухенко Я.В. 100 запитань для оцінювання та проектування індивідуальних траєкторій психолога-консультанта в його навчальній та професійній діяльності: екофасилітативні картки. Київ, 2017. 108 с.

11. Новик І., Венгловська О. Наставництво: професійна підтримка та розвиток педагогів. Київ. УІРО. 2023. 111 с.

12. Партисипативні процеси: планування, фасилітація і модерація зустрічей: рекомендації для використання. Київ: Видавець Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH URL, 2019. https://pauci.org/upload/files/GUIDELINE_2_PS.pdf

13. Посібник для фасилітаторів громад мережі організацій Карітас. Практики, методи, інструменти посібник. Валенса А., Гоменюк Г. Карнаух О., Овчаренко О. та ін. URL: <https://caritas.ua/wp-content/uploads/guide%20for%20facilitators.pdf>

14. Солодка А.К. Фасилітація кроскультурної взаємодії: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв: Іліон, 2014. 228 с.

15. Фасилітування роботи у малих групах: практичний посібник для тренерів. К.: ФОП Демчинський О.В., 2017. 32 с. URL: <https://nsj.gov.ua/nadpomogu-vikladachu/posibniki1/>

16. Яковенко І.О., Єрємін Л.Є., Жейнова С.С. Фасилітація і тренінг на курсах духовно-морального спрямування: навчально-методичний посібник. За заг. ред. Л.Ю. Москальової. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 111 с.

Інформаційні ресурси

Бібліотека Університету Ушинського: офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua/>

Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>

Провідна міжнародна асоціація фасилітаторів (The International Association of Facilitators. URL: <https://www.iaf-world.org/site/>